

Leesvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs

Factsheet - juni 2022

Deze factsheet geeft een beeld van de leesvaardigheid van leerlingen aan het einde van groep 8 van het basisonderwijs (bo) en leerlingen uit het laatste leerjaar van het speciaal basisonderwijs (sbo). De resultaten zijn afkomstig uit Peil.Leesvaardigheid. Dit peilingsonderzoek werd in het schooljaar 2020/2021 uitgevoerd onder een representatieve groep van 110 bo- en 41 sbo-scholen met respectievelijk 3.318 en 1.000 leerlingen. Het volledige rapport Peil.Leesvaardigheid einde (s)bo 2020/2021 verschijnt eind 2022.

Zicht op begrijpend lezen

Leesvaardigheid is de sleutel tot (onderwijs)succes. Deze vaardigheid is zowel van belang in het onderwijs als in de samenleving, waar veel informatie via lezen en schrijven geleerd en verwerkt moet worden. Het is daarom belangrijk om zicht te hebben op de kennis en vaardigheden die leerlingen aan het einde van het (speciaal) basisonderwijs op dit leerdoelgebied hebben. Met het peilingsonderzoek zijn de leerprestaties en het onderwijsleerproces op het gebied van begrijpend lezen in kaart gebracht. Deze factsheet bevat een samenvatting van de leesprestaties, als voorloper op het volledige rapport Peil.Leesvaardigheid.

Referentieniveaus

De referentieniveaus beschrijven wat leerlingen van het primair tot het hoger onderwijs moeten kennen en kunnen op het gebied van taal (waaronder lezen) en rekenen. Voor het einde van het primair onderwijs zijn het fundamentele niveau 1F en het streefniveau 1S/2F (hierna 2F) van toepassing. Niveau 2F wordt gezien als het algemeen maatschappelijk niveau dat minimaal nodig is om goed mee te kunnen doen in de maatschappij.

Bevindingen in het kort

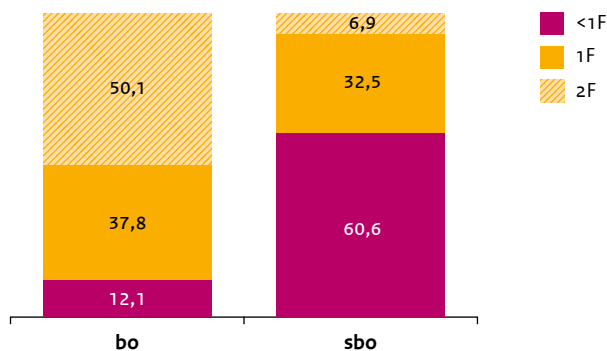
In het voorjaar van 2021 werd de leesvaardigheid van leerlingen aan het einde van groep 8 (bo) en van schoolverlaters (sbo) gepeild. Voor het onderzoek werd een leestoets ontwikkeld met opgaven die het begrijpen, interpreteren, evalueren en samenvatten van zakelijke en fictieve teksten toetsten.

- 88% van de bo-leerlingen beheerst minstens het niveau 1F voor lezen, in het sbo geldt dit voor 39% van de leerlingen. Het aandeel leerlingen dat ook het streefniveau 2F beheerst, is 50% in het bo en 7% in het sbo. Daarmee wordt de ambitie van 65% leerlingen op niveau 2F aan het einde van het primair onderwijs niet behaald. De ambitie van 85% van de leerlingen die aan het einde van het primair onderwijs niveau 1F beheersen, wordt alleen in het bo gehaald.
- Leerlingen die vaker voor hun plezier lezen, halen een hogere score op de leestoets. Datzelfde geldt voor leerlingen die veel vertrouwen hebben in hun eigen leesvaardigheid. Leerlingen die aangeven in hogere mate extrinsiek gemotiveerd te worden om te lezen, halen juist een lagere leesscore.
- Meisjes behalen gemiddeld genomen een hogere leesscore dan jongens. Dit geldt ook voor leerlingen die thuis (bijna) altijd Nederlands spreken in vergelijking met leerlingen die thuis soms of nooit Nederlands spreken. Ook leerlingen die thuis meer dan 25 boeken hebben, behalen gemiddeld een hogere leesscore dan leerlingen met minder boeken thuis.
- In 2021 is de leesvaardigheid van leerlingen licht gedaald ten opzichte van 10 jaar geleden. In het sbo is de leesvaardigheid iets sterker gedaald dan in het bo.

Beheersing referentieniveaus leesvaardigheid

Figuur 1 toont de beheersing van de referentieniveaus voor leesvaardigheid van groep 8-leerlingen in het bo en schoolverlaters in het sbo. Samengevat laat de figuur zien dat de prestaties in het sbo voor zowel 1F als 2F nog ver verwijderd liggen van de ambitie van 85% 1F en 65% 2F die de commissie-Meijerink in 2010 formuleerde bij het opstellen van de referentieniveaus. In het bo wordt deze ambitie alleen voor 1F gerealiseerd. Bij het duiden van deze resultaten is het belangrijk om mee te wegen dat er voor leerlingen geen belangrijke consequenties verbonden zijn aan de toets die zij voor dit peilingsonderzoek maakten. Het gaat hier met andere woorden om een zogenoemde low-stakes toets. Een vergelijking met een high-stakes toets (de eindtoets) is wegens beperkingen in het gebruik van de prestaties op de referentieniveaus van de eindtoetsen 2021 niet mogelijk.

Figuur 1. Percentage beheersing referentieniveaus leesvaardigheid

Relatie met achtergrondkenmerken

Naast het maken van een leestoets (zie kader) vulden leerlingen ook een vragenlijst in over hun leesgedrag, leesattitude en andere (algemene) kenmerken. Wanneer we leerlingen met elkaar vergelijken dan zien we in zowel bo als sbo dat een hoger leesniveau samenhangt met (zie ook Figuur 2):

1. een hoger vertrouwen in de eigen leesvaardigheid;
2. vaker lezen voor eigen plezier;
3. een lagere extrinsieke motivatie: motivatie die ontstaat door externe factoren (zoals lezen om anderen niet teleur te stellen, omdat anderen dit verwachten, of voor een goed cijfer).

Verder behalen meisjes gemiddeld hogere leesscores dan jongens. Dit geldt ook voor leerlingen die thuis voornamelijk Nederlands spreken ten opzichte van leerlingen die thuis soms of nooit Nederlands spreken, en voor leerlingen die thuis meer dan 25 boeken bezitten tegenover leerlingen met minder boeken thuis.

Trend over tijd

In 2021 is de leesvaardigheid van leerlingen in het bo en sbo licht gedaald ten opzichte van 2011 en 2012, toen de leesvaardigheid van leerlingen voor het laatst werd gepeild. In het sbo is de leesvaardigheid iets sterker gedaald dan in het bo. De vergelijking over tijd is mogelijk, omdat de leestoets opgaven bevatte die ook in de vorige leesvaardigheidspelling zijn afgenomen.

Figuur 2. Samenhang tussen leesvaardigheid en leerlingkenmerken in bo en sbo.

Eindnoot: zie ook de [technische toelichting](#) bij deze factsheet en www.peilpunt.nl.

De leestoets

De leesvaardigheid van leerlingen is gemeten met een schriftelijke leestoets die 165 open en meerkeuze-opgaven bevatte. Elke leerling maakte een toetsboekje met een selectie van deze opgaven. De opgaven toetsten 4 leesdomeinen, namelijk begrijpen, interpreteren, evalueren en samenvatten en varieerden in moeilijkheid. In de toets is gebruikgemaakt van zowel zakelijke als fictieve teksten. De leestoets werd afgenomen in het voorjaar van 2021, na de tweede scholensluiting door de coronapandemie.

Wat kunnen leerlingen op niveau 1F en 2F?

In het referentiekader zijn voor elk type tekst en leesdomein niveaubeschrijvingen bij 1F en 2F opgenomen. Om de leesvaardigheid van leerlingen op niveau 1F en 2F te illustreren, tonen we hiernaast 2 opgaven uit het domein evalueren bij een zakelijke, instructieve tekst.

Hemelse modder

Ingrediënten

- 30 gram boter
- 20 gram suiker
- 100 gram pure chocolade
- 1 eetlepel water
- 2 eieren, dooiers en eiwit gesplitst

Bereidingswijze

1. Breek de chocolade in stukjes en smelt deze met een eetlepel water in een schaalpje dat in een pannetje staat met een beetje kokend water erin.
2. Roer de boter met suiker tot een romig geheel. Voeg één voor één de eidooiers toe.
3. Klop de eiwitten stijf en voeg een mespuntje zout toe.
4. Roer de chocolade door het botermengsel en leg dit op de stijfgeklopte eiwitten.
5. Schep alles luchtig door elkaar.
6. Serveer in schaalpjes met eventueel een toefje slagroom en wat hagelslag.

Bron: Krieltje, Elisabeth Mollema, Monique Beijer, Constance Lataster, 2009, Van Goor, Houten

Voorbeeld van een opgave die de 1F-leerling beheerst

Krijg je na het lezen van deze tekst zin om 'Hemelse modder' te maken? Leg je antwoord uit.

Voorbeeld van een opgave die de 2F-leerling beheerst

Waarom heet het lekkers waarover het in deze tekst gaat Hemelse modder?

Waar leerlingen op niveau 1F een eigen mening kunnen verwoorden, kunnen leerlingen op niveau 2F ook verschillende delen van de tekst met elkaar verbinden en beoordelen om deze vervolgens te koppelen aan de eigen belevingswereld.